

Судова практика Великої Палати Верховного Суду

**Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми.
Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку,
викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.**

**Рішення, внесені до ЄДРСР
за період із 01.03.2023 по 30.04.2023**

Аналітичний відділ - 2023

Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

Постанова ВП ВС від 15.02.2023
у справі № 910/18214/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/10231843>.

Позовні вимоги про недійсність правочинів із придбання акціонером неплатоспроможного банку, якого визнано пов'язаною з банком особою, акцій додаткової емісії неплатоспроможного банку та про відчуження на користь держави належної йому частки у складі 100 % акцій неплатоспроможного банку не здатні поновити його права як колишнього учасника (акціонера) банку, оскільки відновлення становища, яке існувало до вчинення оспорюваних правочинів у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку як наслідок недійсності правочинів, не є можливим незалежно від встановлення / невстановлення судом певних порушень при вчиненні таких правочинів. Єдиним ефективним способом захисту прав такого акціонера може бути відшкодування йому в грошовій формі завданої шкоди

Постанова ВП ВС від 18.01.2023 у
справі № 488/2807/17

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109364576>

Не можна розглядати як єдиний позов вимогу витребувати спірну земельну ділянку шляхом знесення об'єкта нерухомості, оскільки в такій вимозі поєднані одночасно два способи захисту (віндикаційний і негаторний позови), спрямовані на усунення різних за змістом порушень права власності. Власник земельної ділянки може просити про захист права володіння шляхом витребування такої ділянки з володіння кінцевого набувача, що є підставою не для знесення спорудженого на ній об'єкта нерухомості, а для внесення запису (відомостей) про право власності на спірну земельну ділянку до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Після того власник може ставити питання про захист прав від порушень, які не пов'язані з позбавленням його володіння спірною земельною ділянкою, зокрема, шляхом знесення спорудженого на ній об'єкта нерухомості. У разі поєднання в одній вимозі віндикаційного та негаторного позовів суд має визначити, яку мету переслідує позивач, і застосувати належні норми права, зокрема, задовольняючи такий позов частково

Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду

Щодо можливості нарахування процентів поза межами строку кредитування

Постанова ВП ВС від 5.04.2023
у справі № 910/4518/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110279633>

ВП ВС уточнила власний правовий висновок щодо можливості нарахування процентів поза межами строку кредитування, визначивши, що в разі порушення виконання зобов'язання щодо повернення кредиту за період після прострочення виконання нараховуються не проценти за користування кредитом (стаття 1048 ЦК України), а проценти за порушення грошового зобов'язання (стаття 625 ЦК України) у розмірі, визначеному законом або договором. Якщо умови кредитного договору передбачають можливість нарахування процентів поза межами строку кредитування, судам необхідно здійснити тлумачення умов відповідних договорів та дійти висновку, мали на увазі сторони встановлення нарахування процентів як міри відповідальності в певному розмірі за період після закінчення строку кредитування або після пред'явлення вимоги про дострокове погашення кредиту чи у відповідному розділі договору передбачили тільки проценти за правомірну поведінку позичальника (за «користування кредитом»). У разі сумніву слід застосовувати принцип *contra proferentem* (лат. «*verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem*», тобто «слова договору тлумачаться проти того, хто їх написав»)

Щодо можливості нарахування процентів поза межами строку кредитування, щодо юрисдикції спору за позовом платника податку про стягнення з державного бюджету збитків, завданих неправомірними діями податкового органу щодо зупинення реєстрації податкової накладної

ВП ВС відступила від правового висновку КАС ВС щодо наслідків оскарження покупцем невиконання або неналежного виконання продавцем обов'язку зі складення та реєстрації в ЄРПН податкової накладної, визначивши, що з 1 січня 2015 року покупець товарів / послуг не може включити ПДВ за відповідну операцію до складу податкового кредиту за відсутності зареєстрованої у ЄРПН продавцем податкової накладної, а звернення зі скаргою на продавця є лише підставою для проведення контролюючим органом документальної перевірки для з'ясування достовірності та повноти нарахування ним зобов'язань з податку. ВП ВС відступила від правового висновку КГС ВС щодо юрисдикції спору за позовом платника податку про стягнення з державного бюджету збитків, завданих неправомірними діями податкового органу щодо зупинення реєстрації податкової накладної, визначивши, що вимога про стягнення коштів з державного бюджету з підстав порушення контролюючим органом прав платника податків може мати різну природу. В одних випадках вона є ефективним способом відновлення права платника (тобто є способом захисту в публічно-правових відносинах), наприклад права платника податків на отримання заборгованості з бюджетного відшкодування ПДВ. В інших випадках стягнення коштів з державного бюджету є результатом судового захисту позивача в деліктному зобов'язанні, коли порушене право вже не відновлюється та/або позивач одержує компенсацію наслідків порушення. Тому позовні вимоги платника податку про стягнення з державного бюджету збитків, завданих неправомірними діями податкового органу щодо зупинення реєстрації податкової накладної, що спричинило необхідність сплати ним на користь контрагента штрафних санкцій, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства. Якщо перешкодою для вчинення продавцем дій, необхідних для реєстрації податкової накладної у ЄРПН, було незаконне рішення, дія чи бездіяльність контролюючого органу, то продавець може реалізовувати своє право оскаржити рішення, дії (бездіяльність) контролюючого органу (посадових осіб) (підпункт 17.1.7 пункту 17.1 статті 17 ПК України), тобто усунути порушення закону з боку контролюючого органу, або вимагати відшкодування шкоди, спричиненої таким порушенням, якщо негативні наслідки порушення для нього вже настали. Оскарження рішення, дії або бездіяльності контролюючого органу як таке, що спрямоване на відновлення суб'єктивного права чи законного інтересу, і вимога про відшкодування шкоди, завданої втратою цього права чи інтересу, є зверненням до конкуруючих способів захисту, одночасно надати які суд не може

Постанова ВП ВС від 1.03.2023 у справі № 925/556/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109491932>.

Щодо можливості учасника товариства від свого імені звертатися до суду з позовами з підстави вчинення товариством правочинів або інших дій чи бездіяльності.

Постанова ВП ВС

від 1.03.2023

у справі № 522/22473/15-ц

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110231822>

Укладення директором товариства договорів без попереднього погодження загальними зборами цього товариства може порушувати права та інтереси цього товариства, а не корпоративні права учасників. Звернення учасників товариства з позовом в інтересах самого товариства допускається за виняткових обставин, наприклад відкриття ліквідаційної процедури та визнання боржника банкрутом, наслідком чого є припинення повноважень органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, а також припинення повноваження власника (органу, уповноваженого управляти майном) майна банкрута, або запровадження тимчасової адміністрації чи оголошення про ліквідацію банку, в результаті чого припиняються всі повноваження органів управління банку (загальних зборів, наглядової ради і правління) та органів контролю (внутрішнього аудиту). Законом не передбачено повноваження єдиного учасника товариства або учасника з вирішальним контролем (тобто учасника, який володіє часткою у статутному капіталі товариства, яка дає змогу без врахування волі інших учасників ухвалювати рішення з питань діяльності товариства) звертатися з похідним позовом з будь-яким предметом від імені товариства на захист його прав (крім випадків, передбачених частинами першою, другою статті 54 ГПК України). Такий учасник здатен забезпечити призначення виконавчого органу, який сумлінно здійснюватиме свої повноваження, зокрема звертатиметься від імені товариства з позовами, які є необхідними для захисту прав товариства

Щодо представництва прокурором інтересів органу місцевого самоврядування

Постанова ВП ВС від 28.09.2022
у справі № 483/448/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/10231822>

ВП ВС відступила від правового висновку КГС ВС щодо представництва прокурором інтересів органу місцевого самоврядування, визначивши, що при оскарженні рішення органу державної влади чи місцевого самоврядування та правочину щодо розпорядження майном прокурор має право звернутися до суду або як самостійний позивач в інтересах держави, визначивши такий орган відповідачем (коли оскаржується рішення останнього), або в інтересах держави в особі відповідного органу, зокрема тоді, коли цей орган є стороною (представником сторони) правочину, про недійсність якого стверджує прокурор. У разі задоволення вимоги про визнання недійсним правочину та про повернення отриманого за ним майна (наприклад, земельної ділянки) чи про витребування майна від набувача таке повернення та витребування відбувається на користь держави чи територіальної громади, від імені яких відповідний орган може діяти тільки як представник

Щодо застосування пункту «а» частини першої статті 143 ЗК України

Постанова ВП ВС від 14.12..2022
у справі № 477/2330/18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109390160>

ВП ВС відступила від правового висновку ВСУ щодо застосування пункту «а» частини першої статті 143 ЗК України, визначивши, що використання земельної ділянки не за цільовим призначенням може бути підставою для припинення в судовому порядку як права власності, так і права користування нею. У разі використання власником земельної ділянки не за цільовим призначенням ефективним способом захисту інтересу держави є заявлена на підставі пункту «а» частини першої статті 143 ЗК України вимога про припинення права власності скаржника на спірну земельну ділянку. Задоволення цієї вимоги має наслідком виникнення у відповідача обов'язку повернути спірну земельну ділянку

Щодо моменту набрання чинності договором оренди земельної ділянки

Постанова ВП ВС від 18.04.2023
у справі № 357/8277/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110367952>.

ВП ВС відступила від правового висновку ВСУ щодо моменту набрання чинності договором оренди земельної ділянки, визначивши, що договір оренди земельної ділянки, укладений після 1 січня 2013 року, не потребує державної реєстрації, а є укладеним з моменту досягнення сторонами згоди з усіх його істотних умов та його підписання у встановленій простій письмовій формі, якщо інше не узгоджено між сторонами. У разі укладення власником земельної ділянки договору оренди земельної ділянки з третьою особою в період чинності попереднього договору оренди первісний орендар, який зареєстрував своє право оренди на земельну ділянку у встановленому законом порядку, має право на підставі статті 27 Закону України «Про оренду землі» витребувати таку земельну ділянку в третьої особи. Поділ земельної ділянки після укладення договору оренди такої земельної ділянки не припиняє права оренди на неї орендаря, якщо вся передана в оренду земельна ділянка була поділена й увійшла у дві сформовані земельні ділянки

